

A nagyközönség elé kell tárni a múltat

Beszélgetés Lupescu Radu történésszel, a Sapientia Egyetem oktatójával

Olyan időszakban indult el hivatása útján, amikor a szakirodalom java tiltólistás volt. Ma már elismert történész. Többek közt a román–magyar történeti gondolkodás dimenzióiról, a kutatói szempontból meguntatlan Hunyadi-korról beszélgettünk.

– Nemrég kapta meg a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai-plakettjét. Miért éppen a múltkutatást választotta hivatásául?

– Középiskolás korom óta szinte állandó jelleggel érdeklődtem a történelem iránt. Mindig akadt valamilyen támasz, amely újra és újra megerősítette bennem ezt az érdeklődést. Első emlékem egy rop-pant szigorú tanárhoz, Gagy-Balla Istvánhoz fűződik, aki ötödik osztályban házi feladatként adta ki történelemből valamilyen szemléltetőeszköz elkészítését. Kóhajító gépet készítettem és évekkel később, amikor egyetemistaként visszamentem az Apáczai iskolába nosztalgizálni, meglepetésemre még mindig ott volt a gyerekkori modell. Az első régészeti ásatáson nyolcadikosként vettem részt kedvenc matematikatanárral, Egri Lászlóval. Neves barlangász és kedves tanár volt, aki mellesleg diákokat toborzott a történelmi múzeum különféle régészeti ásatásaihoz. Liceumi éveim során a történelmi múzeum egykori grafikusa és térképésze, Turánicz Lajos tartotta életben bennem az érdeklődést elsősorban Kolozsvár története iránt. A kommunizmus nyolcvanas éveiben az igazán jó szakkönyvek a könyvtárban indexen voltak, a töle kapott könyvek és kartográfiai források azonban teljesen lenyűgöztek. Abban a nehéz időszakban magától Ștefan Pascutól szerzett jóváhagyást, hogy iskolásként beiratkozhasak az akadémiai könyvtárba. A rendszerváltás után a Báthory Liceumba iratkoztam át, ahol Vincze Zoltán történelemtanárom ragadta meg a kezem, és felvitt a frissen újjáalakult Erdélyi Múzeum-Egyesülethez, immár a legjobb történészek közelébe. A legszorosabb kapcsolatom Jakó Zsigmond professzorral alakult ki, akinek a keze alá dolgoztam, amikor az EME könyvtárát kezdte rendszerezni. De jelentős mértékben támogatott és nagy megértéssel tett tanúbizonyságot édesanyám is. A nehéz körülmények ellenére sok könyvet vásárolt nekem, ugyanis elég jó kapcsolatai voltak különféle könyvkereskedőkkel, gyűjtőkkel és akkor az egyetlen kolozsvári antikváriummal.

– A rendszerváltás óta milyen mértékben sikerült pótolni a magyar diákok számára a romániai tanügyben a kommunizmus idején kiesett magyar történelemoktatást?

– A magyar történelem oktatásának a kérdése az elsők között merült fel a rendszerváltás után. Nem csoda, hiszen a nemzeti identitás sarkalatos eleméről van szó, amit érdekvédelmi szervezeteink gyorsan napirendre tűztek, de a középiskolákban természetesen nem lehetett még kormányrendelettel sem megoldani. A kisebbségi közösségek történelmének oktatását végző soron a román parlament hagy-

ta jóvá: az 1990-es évek közepétől a magyarság története is bekerült a középiskolás tananyagba, ma is tanítják a 6. és 7. osztályban. Az egyetem elvégzése után kezdtem el tanítani a Báthory István Liceumban, így ennek az új fejleménynek én is a részese voltam. A furcsa viszont az, hogy az egyetemi történészképzésben sokkal nehezebben tört utat magának ez a tantárgy. A Babeș-Bolyai Egyetemen a 2000-es évek után jelent csak meg választható tantárgyként, majd vált kötelezővé a történelem szakon. A Sapientia Egyetemen jelenleg szaktól független fakultatív tantárgy, ami azért jó, mivel sokkal szélesebb körben lehet tanítani. Ez azért is fontos, mert a még zsenge korban tanultakat a gyerekek gyorsan elfelejtik. Ki emlékszik már arra, mit tanult hetedik osztályban magyar történelemből? Ez is az egyik hibája a középiskolai tanításnak. Sokkal hatásosabb lenne és maradandóbbá válna az ismeretanyag, ha a magyarság történetét a diákok liceumban tanulnák.

– Az itthoni történelemtanítás mennyire egyezik a magyarországi szakemberek kiállításával?

– A tanároknak elég nagy mozgásteret volt, és gondolom, van mind a mai napig. Mivel erdélyi szerzők a magyarság történetéről nem írtak igazán színvonalas összefoglaló műveket, elsősorban a magyarországi szerzők könyveit használtuk. Középiskolai használatra az egyedüli tankönyvet éppen a tör-

A magyar történelem oktatásának a kérdése az elsők között merült fel a rendszerváltás után. Nem csoda, hiszen a nemzeti identitás sarkalatos eleméről van szó, amit érdekvédelmi szervezeteink gyorsan napirendre tűztek.

ténelemtanárom, Vincze Zoltán és László László írta 1999-ben. Mintegy két évtizedes használat után most készül az újabb tankönyv, amely remélhetőleg képes lesz megszólítani egy teljesen új olvasási kultúrával rendelkező nemzedék diákjait.

– Kedvenc szakterülete a Hunyadiak kora. Miért éppen ez a korszak foglalkoztatja leginkább?

– A Hunyadiakra egyetemista koromban Kovács András művésztörténész terelte a figyelmemet, amikor Vajdahunyad várát ajánlotta kutatási témának. Összetett témának bizonyult, ugyanis többek közt történelmi, építészettörténeti, műemlékvédelmi aspektusa van, soha nem lehet megenni. A témából adódóan behatódobban kellett foglalkoznom a Hunyadi családdal, a család építkezéseivel, mecénási tevékenységével. A kör tehát egyre bővült, s mivel az egyik legfontosabb magyar és európai családról van szó,

Lupescu szerint a magyarság történetét a liceumban kellene tanítani

ezt a kört a végtelenségig ki lehet tolni. Az sincs kizárva, hogy a témával szembeni érzékenység mögött édesanyám lánykori neve is húzódik, Hunyadi Erzsébet. Református lévén pedig hiszek a predesztinációban.

ja ideológiai határait és irányát. Olyan, mint egy béklyó, amelytől csak kevesen tudnak megszabadulni. Akik viszont megteszik, igen komoly támadásnak vannak kitéve. Mindezen túlmenően együttműködés a két történész-társadalom között bőven van konferenciák, kiállítások, közös művek szintjén is. Romániában azonban nem feltétlenül azok a hangadók, akik ténylegesen tesznek az együttműködésért, hanem akik a két világháború közti periódus nemzeti ideológiáját élte-tik tovább.

– Mennyire kedvenc téma manapság a történelem?

– Sok történész szokta hangoztatni, hogy kutatásainkat ne csak zárt körben terjesszük, hanem rendszeresen lépünk ki a nagyközönség elé és mutassuk be portékánkat. Evente több ilyen jellegű előadást tartok, az érdeklődés pedig arról tanúskodik, hogy a történelem továbbra is kedvenc szellemi táplálék. Ez nem meglepő, hiszen akarva-akaratlanul szembesülünk a történelmi múlt valamelyik aspektusával: amikor turisták vagyunk, nézzük a tévét, olvassuk az újságot, nemzeti ünnepet ünneplünk, vagy a családfánk iránt érdeklődünk. A szakemberek kifelé történő kommunikációja azért is fontos, mert erősödőben van az alternatív történelmi elképzelések iránt tanúsított érdeklődés. Ezek rendszerint érdekesítő, izgalmas elméletekre épülnek, és sokkal jobban lekötik az emberek figyelmét, mint a sokat hangoztatott akadémiai álláspontok. A történészeknek igen nagy szerepük van abban, hogy felhívják a figyelmet a

Dr. Lupescu Radu

1972-ben született, a Sapientia Egyetem docense. Középkori művészettörténettel, világi és egyházi épületek régészetével, a Hunyadiak korával, 19–20. századi műemlékvédelemmel foglalkozik. A 90-es évek elejétől mintegy húsz ásatáson vett részt Visegrádtól Kolozsvárig. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a németországi Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde és a budapesti Castrum Bene Egyesület tagja.

legújabb kutatások eredményeire, mivel ezzel is erősíteni tudják a tudományos álláspontok hitelét.

– Erdély hogyan tudja történelmi örökségét kihasználni turisztikai, kulturális, gazdasági szempontból?

– Ez bonyolult kérdés, mivel a tágabb értelemben vett Erdély sok régióból tevődik össze, ezek eltérő infrastrukturális és önszerveződő szinten állnak. Ráadásul az emberi állomány is eltérő akár ugyanazon etnikumon belül. A Székelyföld például sajnos továbbra is az eldugott vidék benyomását kelti. Mozgásteret természetesen van, de nem ártana, ha Magyarországon túl tekintene a turizmusa, vagy a Szászföldre érkezett, elsődlegesen német turistákat tovább csalogatná a székelységbe. Komoly és megoldatlan probléma, hogy a Székelyföld a rendszerváltás után sem tudott felkapaszkodni gazdaságilag legalább a középkategóriás megyék közé. Ez a terület az erdélyi magyarság etnikai óriása, de sajnos félkarú.

– Ön a Sapientia Egyetem nemzetközi kapcsolatok és európai tanulmányok tanárának vezetője. Mennyire kedvelt szak ez manapság?

– A képzés a posztkommunista országokban a rendszerváltás után jelent meg. Elsődlegesen az uniós csatlakozás előkészületeivel, manapság pedig a tagsággal áll összefüggésben. A szak egyik előnye kétségtelenül interdiszciplináris jellegéből fakad. A diákok rendszerint azért választják, hogy jobban tudjanak tájékozódni politikai, történelmi, jogi, közigazgatási kérdésekben. Különösen ajánlott azoknak, akik már végeztek egy másik szakot.

– Lánya, Lupescu Kata tizenévesen bestseller kalandregényt írt. Apaként mennyire tudja egyengetni lánya írói útját?

– Nagy öröm a szülő számára, ha látja, hogy a gyereke profi módon szándékozik foglalkozni valamivel. Kata inkább iskolából kapott impulzusok hatására kezdett el írni, illetve hatással lehetett rá az otthoni szellemi légkör is. Az egyengetés tekintetében csupán egy lépés írható a számlámra, amikor bemutattam Nagy Péternek, az Exit Kiadó igazgatójának. Innentől kezdve Kata tárgyalt a kiadóval, a tördelővel, a grafikussal, a médiával. Felelősséggel csupán szemmel tartjuk a fejleményeket, és annyira ellenőrizzük, amennyit a szülői felelősség megkövetel.

KÁDÁR HANGA